

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

BEŞİNCİ BÖLMƏ

ƏHMƏDOV AZƏRBAYCANA QARŞI

(Şikayət no. 32538/10)

QƏRAR

Maddə 8 • Şəxsi həyata hörmət hüququ • Şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsindən qanunsuz imtina

STRASBURQ

30 yanvar 2020

YEKUN

30/05/2020

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən hallarda qəti qərara çevriləcəkdir. Onun yekun formasına redaktə xarakterli əlavələr oluna bilər.

Əhmədov Azərbaycana qarşı işində,

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Beşinci Bölmə), aşağıdakı tərkibdə:

Angelika Nußberger, *sədr*,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer,
André Potocki,
Yonko Grozev,
Mārtiņš Mits,
Lətif Hüseynov,
Lado Chanturia, *hakimlər*,

və Claudia Westerdiek, *Bölmə Katibi*,

10 dekabr 2019-cu ildə qapalı müşavirə keçirərək,

Eyni tarixdə qəbul edilmiş aşağıdakı qərarı qəbul etmişdir:

PROSEDUR

1. İş, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının ("Konvensiya") 34-cü maddəsinə əsasən cənab Eldar Ziyadxan oğlu Əhmədov tərəfindən, 12 iyun 2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasına qarşı yönəldilmiş ərizə (№ 32538/10) əsasında başlanmışdır.

2. Şikayət verilən zaman ərizəçi Lisabonda fəaliyyət göstərən vəkil xanım G.Quliyeva tərəfindən təmsil edilmişdir. 21 yanvar 2019-cu ildə Bölmə sədri xanım G.Quliyevaya ərizəçinin Məhkəmədə təmsil etmək üçün buraxılış vermişdir (Məhkəmə Qaydalarının 36§ 4 (a) qaydası). 4 dekabr 2019-cu il tarixli məktubla xanım G.Quliyeva Məhkəməyə məlumat vermişdir ki, ərizəçini təmsil etmir. Azərbaycan Hökuməti ("Hökumət") nümayəndəsi cənab Ç. Əsgərov tərəfindən təmsil olunmuşdur.

3. Ərizəçi iddia etmişdir ki, şəxsiyyət vəsiqəsini verilməyən milli orqanlar tərəfindən Azərbaycan vətəndaşlığının verilməsindən imtina edilməsi Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə təmin olunan hüquqlarının pozuntusunu təşkil etmişdir.

4. 23 may 2018-ci ildə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusu ilə bağlı olan şikayətin bildiriçi Hökumətə verilmiş və Məhkəmə Qaydalarının 54 § 3-cü Qaydasına əsasən şikayətin qalan hissəsi qəbuledilməz elan olunmuşdur.

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

A. İş haqqında məlumat

5. Azərbaycan mənşəli olan ərizəçi 1973-cü ildə Marneulidə (Gürcüstan) anadan olmuş və Bakıda yaşayır.

6. 27 sentyabr 1990-cı ildə Gürcüstan Sovet Sosialist Respublikasının dövlət orqanları tərəfindən Sovet İttifaqının passportu verilmişdir.

7. Ərizəçi 1991-ci ildə məktəbi bitirdikdən sonra Bakıya köçmüş və burada Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunda təhsil almışdır. O, həmçinin 9 oktyabr 1991-ci ildə Bakıda yerləşən institutun yataqxanasında qeydiyyatdan keçmişdir. 1 fevral 1999-cu ildə ərizəçi bacısının yaşadığı ünvan üzrə qeydiyyatdan keçmişdir.

8. 22 sentyabr 1998-ci ildə Nəsimi Rayon Polis İdarəsi (“NRPI”) ərizəçinin Sovet pasportuna ikinci şəkli əlavə etdi və onu möhürlə təsdiq etdi. SNRPİ, həmçinin, Sovet pasportunda “Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı” olduğunu göstərən möhür də qoymuşdu.

9. Gürcüstanın səlahiyyətli orqanları tərəfindən verilmiş oğlunun doğum haqqında şəhadətnaməsində ərizəçi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı və Bakı sakini kimi göstərilmişdir (5 avqust 2002-ci ildə Gürcüstanda anadan olmuş Z.A.).

10. 26 sayılı Sabunçu Birinci Seçki Dairəsinin 10 iyun 2008-ci il tarixli məktubdan görünür ki, ərizəçi 1991-ci ildən bəri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olaraq seçki siyahısında olmuşdur. Bundan əlavə, iş materiallarındakı sənədlərdən görünür ki, ərizəçi mütəmadi olaraq Azərbaycanda keçirilən müxtəlif seçkilər üçün müvafiq seçki dairələrindən seçki bülletenlərini almış və 15 oktyabr 2008-ci il prezident seçkiləri və 18 mart 2009-cu il referendumunda səs vermişdir.

11. Ərizəçinin 27 sentyabr 2008-ci ildə Sabunçu Rayon Hərbi Kommissarlığı tərəfindən verilmiş hərbi biletinə əsasən ərizəçi ehtiyatda olan zabit kimi qeydiyyatda alınmış və Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin 18 avqust 1996-cı il tarixli qərarı ilə leytenant hərbi rütbəsi almışdır.

B. Şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsindən imtina

12. 2008-ci ilin qeyri-müəyyən tarixində ərizəçi Sabunçu Rayon Polis İdarəsinə (“SRPİ”) şəxsiyyət vəsiqəsini almaq üçün müraciət etmişdir.

13. 26 sentyabr 2008-ci il tarixli məktubla SRPİ 30 sentyabr 1998-ci il tarixli Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsinə istinad edərək şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsindən imtina etmişdir. Məktubda qeyd olunmuşdur ki, Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsinə əsasən Qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycanda yaşayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sayılır. Lakin, ərizəçinin Azərbaycanda yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı müvafiq zamanda müvəqqəti olmuşdur, çünki aldığı təhsilə görə tələbə kimi qeydiyyata alınmışdır.

14. 22 dekabr 2008-ci il tarixli məktubla, Dövlət Miqrasiya Xidməti (“DMX”) ərizəçiyə məlumat vermişdir ki, o, Vətəndaşlıq haqqında Qanuna əsasən Azərbaycan vətəndaşı hesab olunmur.

C. Ərizəçi tərəfindən istifadə olunmuş vasitələr

15. 19 fevral 2009-cu ildə ərizəçi Sabunçu Rayon Məhkəməsinə SRPİ və DMX-yə qarşı şikayət vermişdir. Ərizəçi məhkəmədən onun Azərbaycan vətəndaşlığının tanınmasından cavabdehlər tərəfindən imtina edilməsinin qanunsuz hesab edilməsini və ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsi üçün göstəriş verilmələrini xahiş etmişdir. İddiasının əsası kimi ərizəçi bildirmişdir ki, o, 1991-ci ildə etibarən Azərbaycanda davamlı olaraq yaşadığını və Azərbaycan dövlət orqanları tərəfindən Azərbaycan vətəndaşı kimi nəzərdə tutulduğunu bildirmişdir. Bununla bağlı, o, 22 sentyabr 1998-ci ildə NRPİ tərəfindən onun Sovet pasportuna Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edərək möhür vurulması, Azərbaycan ordusunda ehtiyatda olan zabit kimi qeydiyyata alınması və Azərbaycanda keçirilən bütün seçkilərdə iştirak etdiyi faktına istinad etmişdir. O, daha sonra, Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin SRPİ və DMX tərəfindən şərhini mübahisələndirmiş və bildirmişdir ki, Qanun qüvvəyə minməmişdən əvvəl Azərbaycanda qeydiyyata alınmış və buna görə də bu əsaslarla Azərbaycan vətəndaşı hesab olunmalıdır. O, həmçinin bildirmişdir ki, sözügedən Qanun müvəqqəti və daimi vətəndaşlıq arasında fərq qoymur.

16. Məhkəmə proseslərində DMX-nin nümayəndələri Sabunçu Rayon Məhkəməsindən Vətəndaşlıq haqqının Qanunun 5-ci maddəsinə əsasən bu Qanunun yalnız qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycanda daimi qeydiyyatdan keçmiş şəxslərə aid olduğu üçün ərizəçinin şikayətinin rədd edilməsini xahiş etmişlər. Nümayəndələr daha sonra qeyd etmişlər ki,

Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin ilkin şərhli mübahisələrə səbəb olmuş və bu müddəa 24 iyun 2008-ci ildə dəyişdirilmişdir.

17. 1 aprel 2009-cu ildə Sabunçu Rayon Məhkəməsi ərizəçinin iddiasını təmin etmiş və SRPİ-nin üzərinə ərizəçiyə şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsini öhdəliyini qoymuşdur. Məhkəmə ilkin olaraq müəyyən etmişdir ki, ərizəçi 1991-ci ildən etibarən davamlı olaraq Azərbaycan yaşamış və bu fakt müvafiq dövlət orqanları tərəfindən təsdiq edilmişdir. Məhkəmə, daha sonra qərara almışdır ki, hazırkı işdə qüvvədə olan müvafiq milli qanunvericilik Qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycanda yaşayan şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları hesab edən 24 iyun 2008-ci ilədək qüvvədə olan Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsi hesab olunurdu. Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna istinad edərək məhkəmə, həmçinin hesab etmişdir ki, qanun, müvafiq şəxs üçün əlçatan və nəticələri öngörülən olması üçün qanunun keyfiyyətinin tələblərinə uyğun olmalıdır. Bununla bağlı məhkəmə qərara aldı ki, ərizəçinin yaşadığı yer üzrə tələbə kimi müvəqqəti qeydiyyatı olması ilə bağlı DMX-nin arqumenti qəbul edilməzdir, çünki Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında Qanun müvəqqəti və daimi qeydiyyat və yaşayış yerləri arasında göstərilən yataqxanalar arasında fərq qoymur. Məhkəmə, həmçinin ərizəçinin 1991-ci ildən etibarən Azərbaycan Dövləti ilə təbiətinə görə yalnız bir dövlətlə vətəndaşları arasında mövcud olan münasibətlər kateqoriyasına aid olan müxtəlif növ münasibətlər qurduğunu qəbul etdi. Xüsusilə, məhkəmə ərizəçinin seçkilərdə iştirak etməsini, Müdafiə Nazirliyində ehtiyatda olan zabit kimi hərbi xidmətdə qeydiyyatdan keçməsini və Sovet pasportunda Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edən möhürün olmasına istinad etmişdir. Sonda, məhkəmə bildirmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının şəxsiyyət vəsiqəsinin xüsusiyyətləri Nazirlər Kabinetinin 2 fevral 1999-cu il tarixli qərarı ilə müəyyən edilmiş və həmin tarixədək Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının identifikasiya sənədi Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edən möhrü ilə Sovet pasportu sayılırdı.

18. Qeyri-müəyyən tarixdə DMX bu qərardan apellyasiya şikayəti verərək müvafiq qanunun birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən şərhini mübahisələndirmişdir. DMX, həmçinin iddia etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi ərizəçinin Gürcüstan Respublikasının vətəndaşı olduğunu yoxlamamışdır. Bununla bağlı DMX ərizəçinin Azərbaycan-Gürcüstan Dövlət sərhədini 25 və 27 oktyabr 2002-ci illərdə 24 yanvar 2007-ci ilədək etibarlı olan Gürcüstan pasportu ilə keçməsi ilə bağlı Dövlət Sərhəd Xidmətindən olan sənəd istinad etmişdir.

19. Məhkəmə iclasının protokollarından görünür ki, ərizəçi apellyasiya məhkəməsində DMX-nin apellyasiya şikayətinin rədd edilməsini xahiş

etmişdir. O, eləcə də, qeyd etmişdir ki, Gürcüstan Respublikası tərəfindən verilmiş oğlunun doğum haqqında şəhadətnaməsində Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı kimi qeyd edildiyi bildirilmiş və hər bir halda Gürcüstan vətəndaşlığının olması faktı onun Azərbaycan vətəndaşı olmamasını və ya Azərbaycan vətəndaşlığının itirildiyini sübut etmir. Həmçinin, Dövlət Sərhəd Xidməti və 26 sayılı Sabunçu Birinci Seçki Dairəsi tərəfindən apellyasiya məhkəməsinə təqdim olunmuş sənədlərdən görünür ki, 1 yanvar 2005-ci ilədək və 2005-ci ilin oktyabr ayında keçiriləcək parlament seçkilərində seçki məqsədləri üçün Azərbaycanda Sovet pasportları sərhədi keçmək üçün istifadə edilirdi.

20. 27 iyul 2009-cu ildə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsini ləğv etmiş və ərizəçinin iddiasını rədd edərək mahiyyəti üzrə yeni qərar qəbul etmişdir. Apellyasiya məhkəməsi qərara almışdır ki, Vətəndaşlıq haqqında Qanun 7 oktyabr 1998-ci ildə qüvvəyə mindiyi üçün onun Azərbaycanda yaşadığı yer üzrə daimi qeydiyyatı olmadığından ərizəçi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı hesab edilə bilməz. Apellyasiya məhkəmə, eləcə də müəyyən etmişdir ki, ərizəçinin Azərbaycan vətəndaşlığı lehinə olan arqumentləri (onun seçkilərdə və referendumda, Azərbaycanda daşınmaz əmlakı, oğlunun doğum şəhadətnaməsində Azərbaycan vətəndaşı olduğu qeydi) Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı hesab edilməsi üçün yetərli əsas deyil. Apellyasiya məhkəməsinin qərarında ərizəçinin Sovet pasportunda Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edən möhürün olmasına və Azərbaycan ordusundan ehtiyat zabiti kimi qeydiyyatla alınmasına münasibət bildirməmişdir.

21. 7 sentyabr 2009-cu ildə ərizəçi bu qərdan kassasiya şikayəti verərək əvvəlki arqumentlərini təkrarlamışdır.

22. 15 dekabr 2009-cu ildə Ali Məhkəmə apellyasiya məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxlamışdır. Qərarın müvafiq hissəsində aşağıdakılar deyilir:

“... Azərbaycan vətəndaşlığı hüququnun tanınması üçün iddia ərizəsində ... ərizəçi tərəfindən irəli sürülən arqumentləri (seçkilər və referendumda iştirak, Azərbaycan Respublikasında daşınmaz əmlakın olması, oğlunun doğum haqqında şəhadətnamədəsində ərizəçinin Azərbaycan vətəndaşı kimi qeyd edilməsi və sair)... vətəndaşlıq... hüququnun müəyyən edilməsi üçün əsaslar təşkil etməmişdir.

Kassasiya icraatında ərizəçinin arqumentlərinə cavab olaraq məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında Qanunun 5(I) -ci maddəsinin 1-ci bəndi bu Qanunun qüvvəyə mindiyi tarixdən əvvəl Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını qəbul etmiş və bu Qanunun qüvvəyə mindiyi tarixdən əvvəl Azərbaycan Respublikasında yaşayış yerində qeydiyyatla alınmış şəxslərə aiddir.

Ərizəçiyə gəldikdə... həmin qanunun qüvvəyə mindiyi tarixdən əvvəl Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı olmamış, hazırda Azərbaycan Respublikasında yaşayış

yerində qeydiyyatda olması onun respublika vətəndaşlığı hüququnu müəyyənləşdirmək üçün əsas deyildir...”

D. Sonrakı gedişat

23. 12 sentyabr 2013-cü ildə ərizəçi Xarici İşlər Nazirliyinə qarşı 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsinə yeni iddia ərizəsi təqdim edərək cavabdeh orqan tərəfindən şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsinə göstəriş verilməsini xahiş etmişdir.

24. 14 oktyabr 2013-cü ildə 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisad Məhkəməsi ərizəçinin iddiasını təmin etmiş və ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsi barədə qərar qəbul etmişdir. Məhkəmə qərara gəlmişdir ki, ərizəçi Vətəndaşlıq haqqında Qanunun qüvvəyə minməsindən öncə Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda düşdüyündən o, Qanunun 5-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı hesab edilməlidir.

25. 14 noyabr 2014-cü ildə ərizəçiyə Azərbaycan Respublikasının şəxsiyyət vəsiqəsi təqdim edilmişdir.

26. DMX tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətindən sonra 8 dekabr 2015-ci ildə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv edərək müəyyən etmişdir ki, ərizəçinin iddiası məhkəmənin araşdırma predmeti ola bilməz. Apellyasiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, oxşar iddia artıq digər məhkəmə prosessinin predmeti olmuş və bununla bağlı yekun qərar qəbul edilmişdir. Məhkəmə, həmçinin qərara almışdır ki, 14 oktyabr 2013-cü il tarixli qərar əsasında verilmiş şəxsiyyət vəsiqəsi etibarsız hesab edilməlidir.

27. 26 yanvar 2017-ci ildə Ali Məhkəmə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 8 dekabr 2015-ci il tarixli qərarını qüvvədə saxlamışdır.

II. MÜVAFIQ MILLI HÜQUQ VƏ TƏCRÜBƏ

A. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

28. Müvafiq zaman Konstitusiyanın aşağıdakı müddəalarında deyilirdi:

Maddə 52. Vətəndaşlıq hüququ

“Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

Valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır..”

Maddə 53. Vətəndaşlıq hüququnun təminatı

“I. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından məhrum edilə bilməz. ...”

B. Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında Qanun

29. 7 oktyabr 1998-ci ildə qüvvəyə minmiş 30 sentyabr 1998-ci il tarixli Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə aşağıdakılar deyilir:

Maddə 5. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına mənsubiyyət

“Aşağıdakı şəxslər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sayılırlar:

1) bu qanunun qüvvəyə mindiyi gündək Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olmuş şəxslər (əsas: bu Qanunun qüvvəyə mindiyi gündək şəxsin Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olması);...

30. 24 iyun 2008-ci ildə Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi aşağıdakı kimi dəyişdirilmişdir:

“1) bu qanunun qüvvəyə mindiyi gündək Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında olmuş şəxslər , o şərtlə ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı bu Qanunun qüvvəyə mindiyi gündək Azərbaycan Respublikasında yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olsun; ...”

31. Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 6-cı maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının şəxsiyyət vəsiqəsi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını təsdiqləyən sənəddir.

C. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında 4 aprel 1996-cı il tarixli Qanun

32. 1 yanvar 1997-ci ildə qüvvəyə minmiş Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında 4 aprel 1996-cı il tarixli Qanunun 2-ci maddəsinə əsasən şəxsin yaşayış yeri — tam həcmdə fəaliyyət qabiliyyətli şəxsin mülkiyyətçi kimi icarə və kirayə müqaviləsi üzrə, yaxud Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş digər əsaslarla daimi və ya daha çox yaşadığı ev, mənzil, xidməti yaşayış sahəsi, yataqxana, ahıllar və əlilliyi olan şəxslər üçün sosial xidmət müəssisələri, xüsusi təhsil müəssisələri və digər bu kimi yaşayış yerləri başa düşülür. Sovet qanunvericiliyinə əsasən, vətəndaşa daxili qanunların məqsədləri üçün daimi yaşayış yerini təsdiqləyən pasportunda xüsusi möhür vuraraq müəyyən bir ünvanda “qeydiyyat” (propiska) verilirdi.

HÜQUQ

I. KONVENSIYANIN 8-CI MADDƏSİNİN İDDIA EDİLƏN POZUNTUSU

33. Ərizəçi iddia etmişdir ki, şəxsiyyət vəsiqəsini verməkdən imtina edən milli orqanlar tərəfindən Azərbaycan vətəndaşlığının verilməsindən imtina edilməsi Konvensiyanın 8-ci maddəsini təmin etdiyi hüquqların pozuntusunu təşkil etmişdir. Həmin maddədə deyilir:

“1. Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, mənzilinə və yazışma sirtinə hörmət hüququna malikdir.

2. Milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş, ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətlərin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı yaxud mənəviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir.”

A. Qəbuledilənlik

34. Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin (a) bəndinə əsasən açıq şəkildə əsassız deyildir. Daha sonra qeyd edir ki, başqa səbəblərə görə şikayət qəbuledilməz deyildir. Buna görə məqbul elan edilməlidir.

B. Mahiyyət

1. Tərəflərin arqumentləri

(a) Ərizəçi

35. Ərizəçi bildirmişdir ki, milli orqanların onun Azərbaycan vətəndaşlığının tanınmasından imtina etməsi *de facto* vətəndaşlıqdan məhrum etmə və Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə müdafiə edilən hüquqlarına müdaxiləni təşkil etmişdir. Bu tədbiri həyata keçirməmişdən əvvəl o qanuni olaraq Azərbaycanda bir neçə il yaşamış və böyük sayda social, iqtisadi və siyasi hüquqlardan istifadə etmişdir. Bununla birlikdə, vətəndaşlıqdan imtina onun üçün bir çox mənfi nəticələrə gətirib çıxardı və vətəndaşların bir çox hüquqlarını və üstünlüklərini itirdi.

36. Ərizəçi iddia etmişdir ki, sözügedən müdaxilə qanunla uyğun olmamışdır. Xüsusilə, Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsi yaşayış

yeri üzrə daimi və müvəqqəti qeydiyyat arasında fərq qoymasa da, milli orqanlar onun Azərbaycan vətəndaşlığından ərizəçinin yaşayış yeri üzrə qeydiyyatının müvəqqəti olması əsası ilə imtina etmişlər. Bu təfsir Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında Qanunun müddəalarına da zidd idi.

37. Ərizəçinin, həmçinin bildirmişdir ki, milli orqanlar onun Azərbaycan vətəndaşlığını 1998-ci ildə Sovet pasportuna qoyduğu möhürlə və 1991 və 2008-ci illər arasında onunla Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı kimi rəftar etməklə təsdiq etmişdir. Xüsusilə, o səs vermək və hərbi xidmətə qeydiyyatdan keçmək hüququndan istifadə etmişdir. Buna baxmayaraq, milli orqanlar öngörülənlik prinsipini pozmuşlar və onun vətəndaşlığının ilkin tanınmasına məhəl qoymamaqla hüquqi qeyri-müəyyənlik vəziyyəti yaratmışlar.

38. Nəhayət, o vurğulamışdır ki, müdaxilə demokratik cəmiyyətdə lazımı olmamış və milli orqanlar ərizəçinin şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququ ilə ictimai maraq arasında ədalətli balans yaratmamışlar.

(b) Hökumət

39. Hökumət bildirmişdir ki, vətəndaşlıq hüququ Konvensiyaya əlavə edilməmiş və 8-ci maddə xüsusilə vətəndaşlıq hüququnu müdafiə etdiyi kimi oxuna bilməz. Yalnız vətəndaşlıqdan qanunsuz imtina müəyyən hallarda 8-ci maddə altında məsələ qaldıra bilər. Bununla bağlı, Hökumət, milli qərarların özbaşılanlıq olub-olmadığını və ya Konvensiyanın 8-ci maddəsi altında məsələ qaldıracaq həddə nəticələrə səbəb olub-olmamasının araşdırılmasını zəruri hesab etmişdir.

40. Hökumət daha sonra bildirmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq hüququ yalnız Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsində təsbit edilmiş qaydalarla müəyyən edilmişdir. Milli məhkəmələr qərara almışlar ki, Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və qüvvəyə minməmişdən əvvəl Azərbaycanda qeydiyyatdan keçmiş şəxslər üçün tətbiq edilmişdir. Ərizəçinin Qanun qüvvəyə minməmişdən əvvəl Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmamasına gəldikdə, onun Azərbaycanda qeydiyyatda düşməsi Azərbaycan vətəndaşlığı hüququnun yaranması üçün əsas ola bilməzdi.

41. Hökumət daha sonra bildirmişdir ki, ərizəçinin seçkilərdə iştirak etməsi, daşınmaz əmlakının olması və oğlunun doğum haqqında şəhadətnaməsində onun Azərbaycan vətəndaşı olması qeydi Azərbaycan vətəndaşlığı hüququnu müəyyən etmək üçün əsas kimi nəzərdə tutula bilməz. Beləliklə, Hökumət hesab etmişdir ki, ərizəçinin Azərbaycan vətəndaşı kimi tanınmaması ilə bağlı milli orqanların qərarları

Konvensiyanın 8-ci maddəsi altında məsələlər qaldıracaq şəkildə qanunsuz olmamışdır.

2. Məhkəmənin qiymətləndirilməsi

42. Məhkəmə, Konvensiyanın 8-ci maddəsi mənasında "şəxsi həyat" anlayışının insanın fiziki və sosial şəxsiyyətinin bir çox aspektini əhatə edən geniş bir anlayış olduğunu təkrarladı (bax *Genovese Maltaya qarşı*, no. 53124/09, § 30, 11 oktyabr 2011, və *Ramadan Maltaya qarşı*, no. 76136/12, § 62, 21 iyun 2016). Vətəndaşlıq hüququ öz-özlüyündə Konvensiya və ya Protokolları ilə təmin edilməsə də, vətəndaşlığın özbaşına rəddi, bu cür rədd fərdin şəxsi həyatına təsir etdiyindən müəyyən hallarda Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən məsələ qaldırmasını istisna etmir (*Karassev Finlandiyaya qarşı işinə baxın* (dec.), no. 31414/96, ECHR 1999-II; *Genovese*, § 30; və *K2 Birləşmiş Krallığa qarşı işinə baxın* (dec.), no. 42387/13, § 49, 7 fevral 2017).

43. Məhkəmə, həmçinin hesab edir ki, eyni prinsiplərin mövcud olan vətəndaşlığın bərpa edilməsinə tətbiq edilməlidir, çünki bu şəxsin ailə və şəxsi həyatına hörmət hüququna müdaxiləyə - bəlkə də bunnan da ağır – gətirib çıxara bilər (*Ramadan işinə baxın* § 85; *K2*, § 49; və *Alpeyeva və Dzhhalagoniya Rusiyaya qarşı işinə baxın*, nos. 7549/09 və 33330/11, § 108, 12 iyun 2018). Vətəndaşlığın ləğvinin 8-ci maddəni pozub-pozmadığını təyin edərkən Məhkəmə iki ayrı məsələyə baxdı: ləğvin özbaşına olub-olmaması və ərizəçi üçün ləğvin hansı nəticələri olduğuna.

44. Məhkəmə özbaşınalığa qiymət vermək üçün ləğvin qanuni olub-olmamasını araşdırır; zəruri prosessual təminatların, o cümlədən vətəndaşlıqdan məhrum edilmiş şəxsin müvafiq zəmanət verərək məhkəmələr qarşısında qərardan şikayət etmək imkanının verilib-verilmədiyini; və hakimiyyət orqanlarının yetərli səylə və surətlə hərəkət edib-etməməsi (*Ramadan işinə baxın*, §§ 86-89; *K2*, § 50; və *Alpeyeva və Dzhhalagoniya işinə baxın*, § 109).

45. Hazırkı işin hallarına döndükdə, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçiyə tətbiq edilmiş milli prosedurlar vətəndaşlığın ləğvi üçün deyil, milli orqanlar tərəfindən ona şəxsiyyət vəsiqəsinin verilməsindən imtina ilə bağlı idi. Xüsusilə, milli məhkəmələr qərara gəlmişlər ki, ərizəçi heç vaxt Azərbaycan vətəndaşlığı üçün müraciət etməmiş və 1991-ci ildən 2008-ci ilədək müxtəlif Dövlət orqanları tərəfindən vətəndaş kimi tanınmasına və Sovet pasportundan Azərbaycan vətəndaşlığı təsdiq edən möhürün olmasına baxmayaraq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı deyildi (8 və 10-11-ci bəndlərə baxın). Belə olan halda, Məhkəmə, milli qanunvericiliyə uyğun olan prosedurun bu işdə mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini hesab etmir və

qərara alır ki, vətəndaşlığın ləğv edilməsi ilə bağlı yuxarıda qeyd edilən prinsiplərin hazırkı işdə tətbiq edilə bilər (müqayisə et, *Alpeyeva və Dzhalagoniya*, § 109).

46. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, milli orqanların yuxarıda qeyd edilən qərarı ərizəçini vətəndaşlığı olmayan şəxs etməsə də, aydındır ki, bu təsirə malik olan qərar ərizəçinin gündəlik həyatında müxtəlif hüquqlardan istifadə etməsi üçün xeyli mənfi nəticələrə səbəb olur. Bu qərar eyni zamanda ərizəçinin Azərbaycanda qalmasının hüquqi statusu ilə bağlı birbaşa qeyri-müəyyənlik yaratdı və onun sosial şəxsiyyətinə birbaşa təsir etdi. Məhkəmə, bu səbəbdən qərara alır ki, mübahisələndirilən qərar Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən şəxsi həyata hörmət hüququna müdaxiləni təşkil etmişdir (*Alpeyeva və Dzhalagoniya* işinə baxın, § 115).

47. Hazırda Məhkəmə, milli orqanların mübahisələndirilən qərarının özbaşına olub-olmadığını müəyyən etməli və bununla bağlı “qanuna müvafiq” olub-olmadığını və lazımı prosedur təminatlarla həyata keçirilib-keçirilmədiyini araşdırmalıdır. Məhkəmənin təşəkkül tapmış presedent hüququna əsasən, “qanuna müvafiq” ifadəsi milli qanunvericilikdə hər hansı əsası tələb edən tədbirdi, və bu, maraqlarına toxunan şəxsə əlçatan və nəticələri öngörülən olması şərt ilə sözügedən qanunvericiliyin keyfiyyətini tələb edir (*Slivenko Latviyaya qarşı* [GC], no. 48321/99, § 100, ECHR 2003-X, və *Kurić və digərləri Sloveniyaya* [GC], no. 26828/06, § 341, ECHR 2012 (extracts)). Nəticə etibarilə, daxili qanunvericilik, fərdlərə demokratik cəmiyyətdə qanunun aliliyi altında hüquqa sahib olduqları minimum müdafiəni təmin etmək üçün dövlət orqanlarına verilmiş müvafiq mülahizələrin həcmi və tətbiq qaydalarını da əsaslı bir şəkildə göstərməlidir (*Piechowicz Polşaya qarşı*, no. 20071/07, § 212, 17 aprel 2012, və *Tasev Şimali Makedoniyaya qarşı*, no. 9825/13, § 36, 16 may 2019).

48. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə bütün milli orqanlar və məhkəmələr eyni qanuni müddəaya, Azərbaycan vətəndaşlığı hüququnu müəyyənləşdirmək üçün hüquqi əsas kimi çıxış edən Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5-ci maddəsinə (I) istinad etdiklərini qeyd etdi. Hökumət də həmçinin Məhkəmə qarşısında bu müddəaya istinad etdi. Buna baxmayaraq, Məhkəmə, milli hakimiyyət orqanları və məhkəmələr tərəfindən bu müddəanın təfsirində və tətbiqində əhəmiyyətli fikir ayrılığı olduğunu vurğulayır.

49. Məhkəmə təkrarlayır ki, milli dövlət orqanlarının və xüsusilə məhkəmələrin təfsiri ilə özünün təfsirini əvəz etmək Məhkəmənin vəzifəsi deyildir, ona görə ki, daxili qanunvericiliyini təfsir və tətbiq etmək ilk növbədə milli məhkəmələrə aiddir (*Seyidzade Azərbaycana qarşı işinə*

baxın, no. 37700/05, § 35, 3 dekabr 2009; *Paradiso və Campanelli İtaliyaya qarşı işinə baxın* [BP], no. 25358/12, § 169, 24 yanvar 2017). Məhkəmənin rolu bu cür təfsirin təsirlərinin Konvensiyaya uyğun olub-olmadığını yoxlamaqdır. Beləliklə, açıq-aşkar özbaşınalıqlar istisna olmaqla, milli qanunvericiliyin milli məhkəmələr tərəfindən şərh edilməsini yoxlamaq Məhkəmənin rolu deyil (*Nejdet Şahin və Perihan Şahin Türkiyəyə qarşı* [BP], no. 13279/05, §§ 49-50, 20 oktyabr 2011).

50. Hazırkı işdə Məhkəmə qeyd edir ki, milli orqanlar Vətəndaşlıq haqqında Qanun qüvvəyə minməmişdən əvvəl ərizəçinin Azərbaycanda yaşayış yeri üzrə müvəqqəti qeydiyyatda olması əsası ilə ona şəxsiyyət vəsiqəsini verməkdən imtina etmişdir (13 və 16-cı bəndlərə baxın). İlk mərhələdə, Sabunçu Rayon Məhkəməsi 1 Aprel 2009-cu il tarixli qərarında nə Vətəndaşlıq haqqında Qanununun, nə də Yaşayış yerində qeydiyyat və qalma Qanununun bu məqsədlə müvəqqəti və daimi qeydiyyat arasında fərq qoymadığı barədə qərar qəbul etmişdir, və buna görə də, ərizəçinin Azərbaycan vətəndaşlığı hüququ bu əsaslarla rədd edilə bilməz

51. Məhkəmə qeyd edir ki, apellyasiya icraatında Bakı Apellyasiya Məhkəməsi daimi qeydiyyatın təbiəti tələb edir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılması üçün qeydiyyatın davamlı xarakter daşdığını tələb edərək, Rayon Məhkəməsinin qərarını ləğv etdi. Buna baxmayaraq, apellyasiya məhkəməsi nə üçün bu nəticəyə gəldiyi ilə bağlı əsasları təqdim etməmişdir. Bundan başqa, apellyasiya məhkəməsi ərizəçinin Sovet pasportunda olan Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edən möhürün olmasına faktına hər hansı münasibət bildirməmişdir.

52. Ali Məhkəmənin qərarına gəldikdə, Məhkəmə bildirir ki, Ali Məhkəmə qeydiyyatın daimi təbiətinin aktuallığı ilə bağlı milli qanunvericiliyin şərhə barədə qərar qəbul etməmişdir. Əksinə, Ali Məhkəmə qərara gəlmişdir ki, ərizəçi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayıla bilməz çünki, məhkəmənin şərhinə əsasən. Vətəndaşlıq haqqında Qanunun 5 (I) § 1-ci maddəsi (həm ilkin həm də sonrakı redaksiyada) iki şərt ehtiva edirdi, daha dəqiq desək, Qanunun qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına malik olmaq, eləvə də, bu Qanun qüvvəyə minməmişdən əvvəl yaşayış yeri üzrə qeydiyyata alınmaq. Bu ikili şərti ərizəçinin işinə tətbiq etdikdə Ali Məhkəmə, həmçinin, ərizəçinin Azərbaycan vətəndaşlığını təsdiq edən Sovet pasportundakı möhürün olmasına faktına məhəl qoymamışdır. Bununla bağlı Ali Məhkəmə tərəfindən heç bir izahat verilməmişdir.

53. Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işdə milli məhkəmələrin yuxarıda göstərilən qərarlarını əsaslandırılmaması və, daha da önəmlisi, - heç bir izah verilmədən – ərizəçinin Sovet pasportunda Azərbaycan vətəndaşlığını

təsdiq edən çöhrün olması kimi əhəmiyyətli factual elementi nəzərə almaması ərizəçini Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı kimi tanınmasının qarşısını almışdır.

54. Belə olan halda, Məhkəmə, ərizəçiyə Azərbaycan vətəndaşlığının verilməsindən imtina edilməsi lazımı prosedur təminatlarla həyata keçirildiyi qərarına gələ bilmir, və buna görə də, imtina özbaşına hesab olunmalıdır.

55. Beləliklə, Konvensiyanın 8-ci maddəsini pozuntusu baş vermişdir.

II. KONVENSIYANIN 41-CI MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

56. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edərsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir.”

A. Zıyan

57. Ərizəçinin dəymiş mənəvi ziyana görə 12.000 avro tələb etmişdir.

58. Hökumət ərizəçinin iddia etdiyi məbləğin əsassız olduğunu bildirdi.

59. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçiyə mənəvi zıyan dəyib və bu, yalnız pozuntunun aşkar edilməsi ilə ödənilə bilməz. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tələb etdiyi kimi ədalətli əsasda qiymətləndirmə aparan Məhkəmə, ərizəçiyə bu başlıq altında tutulacaq vergilər də daxil olmaqla 6.000 avro məbləğini təyin edir.

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəflər

60. Ərizəçi Məhkəmə qarşısında çəkilən xərclər və məsrəflər üçün 4500 avro (ərizənin hazırlanması üçün 2.000 avro və ərizəçinin məhkəmə araşdırma mərhələsində müşahidələrinin hazırlanması üçün 2500 avro) tələb etdi. Tələbini dəstəkləmək üçün Məhkəmə qarşısında təmsilçisi ilə razılaşdırılmış müqavilə təqdim etdi. Müqaviləyə əsasən, Məhkəmə ərizəçinin hüquqlarının pozulduğunu aşkar etdiyi təqdirdə ödəniləcək məbləğlər ödənilməli idi. Ərizəçi, eyni zamanda, bu başlıq altında təyin edilmiş kompensasiyanın birbaşa nümayəndəsinin bank hesabına ödənilməsini istədi.

61. Hökumət hesab etmişdir ki, ərizəçinin tələbi əsassız və həddindən artıq şişirdilmiş olduğunu hesab etdi. Xüsusilə, ərizəçinin tələbini təsdiqləyən bütün lazımi sənədləri təqdim etmədiyini və xərclər və məsrəflərin əslində çəkilmədiyini, çünki tələb olunan məbləğin ərizəçi tərəfindən ödənilmədiyini bildirdilər. Hökumət, ərizəçinin nümayəndəsi tərəfindən görülən işlərin tələb olunan məbləğə uyğun olmadığını da bildirdi. Hökumət, Məhkəmədən ərizəçinin bu başlıq altında tələbini rədd etməsini xahiş etdi. Alternativ olaraq, Hökumət hesab edir ki, ərizəçi bu başlıq altında ümumi 1000 avro tələb edə bilər.

62. Məhkəmə başlanğıcda qeyd etdi ki, ərizəçi hüquqi xərcləri həqiqətən ödəməməsinə baxmayaraq, müqavilə öhdəliyinə əsasən onları ödəməlidir. Müvafiq olaraq, vəkil müqaviləyə əsasən rüsumlarının ödənilməsini tələb etmək hüququna malik olduğu müddətdə, ərizəçi həmin rüsumların ödənilməsini tələb edə bilər (*Pirali Orujov Azərbaycana qarşı*, no. 8460/07, § 74, 3 fevral 2011; *Rizvanov Azərbaycana qarşı*, no. 31805/06, § 89, 17 aprel 2012; *Malik Babayev Azərbaycana qarşı*, no. 30500/11, § 97, 1 iyun 2017; və *Merabishvili Gürcüstana qarşı* [BP], no. 72508/13, §§ 371-72, 28 noyabr 2017-ci il tarixli işlərə baxın). Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, ərizəçi yalnız xərclərin və məsrəflərin həqiqətən və mütləq çəkildiyi və miqdarına görə əqlabatan olduğu göstərildiyi müddətdə ödənilmək hüququna malikdir. Bununla yanaşı, Məhkəmə, bu işdə zəruri olan hüquqi işlərin miqdarını nəzərə alaraq, məhkəmə xərcləri ilə əlaqədar tələb olunan məbləğin həddindən artıq olduğunu və yalnız qismən təmin edilməli olduğunu düşünür. Belə olan halda, sənədləri və yuxarıdakı meyarları nəzərə alaraq, Məhkəmə, Məhkəmə qarşısında icraat xərclərini əhatə edən 1500 avro məbləğinin birbaşa xanım G.Quliyevanın bank hesabına ödənilməsini məqbul hesab edir (Məhkəmə prosesi boyunca ərizəçini təmsil edən vəkil).

C. Faiz

63. Məhkəmə məqsəduyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı kredit faizinin yuxarı həddinə əsaslanmalı və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU SƏBƏBLƏRDƏN MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ,

1. Şikayəti qəbul edilən *hesab edir*;
2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusu baş vermişdir;

3. *Qərara alınır*

- (a) Cavabdeh Dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq qərar qüvvəyə mindiyi gündən etibarən üç ay müddətində ərizəçiyə aşağıdakı məbləğləri ödəməlidir:
- (i) mənəvi zərərə görə üzərinə tətbiq edilə biləcək hər hansı vergi məbləği əlavə olunmaqla 6.000 avro məbləği;
- (ii) məhkəmə xərcləri və məsrəflər üçün üzərinə tətbiq edilə biləcək hər hansı vergi məbləği əlavə olunmaqla 1.500 avro məbləğinin birbaşa ərizəçinin nümayəndəsinin bank hesabına;
- (b) yuxarıda qeyd olunan üç aylıq müddət bitdikdən sonra qərarın icrasınadək gecikdirilmə müddəti ərzində yuxarıda göstərilən məbləğin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı kredit faizinin yuxarı həddi ilə hesablanmış faiz və onun üzərinə daha üç faiz gəlməlidir;

4. Ərizəçinin *ədalətli kompensasiya* ilə bağlı şikayətinin qalan hissəsini rədd etmişdir.

Claudia Westerdiek
Katib

Angelika Nußberger
Sədr